

Toelichting agendapunt 4: Preventie
7 institutenoverleg 14 juni 2021

Inleiding

Preventie: juist nu!

Meer dan een jaar leven met Covid-19 heeft klip en klaar duidelijk gemaakt hoe belangrijk kennis in onze samenleving is: kennis om beleidskeuzen op te baseren, kennis waar professionals mee uit de voeten kunnen en kennis waar burgers op kunnen vertrouwen en zich betrokken bij voelen.

Ook al hebben we onze gezondheid lang niet altijd voor het kiezen, toch kunnen we, individueel en als samenleving, heel veel doen om te zorgen dat we zo gezond mogelijk zijn en blijven; ook dat hebben we afgelopen jaar aan den lijve ondervonden.

Gezondheidsachterstanden, een ongezonde leefstijl en een ongezonde omgeving zijn hardnekkige maatschappelijke problemen die een integrale, langjarige en veelzijdige aanpak vergen.

Zie bijvoorbeeld: <https://adviezen.raadrvs.nl/gezondheidsverschillen-voorbij/>

5.1.2e Op dezelfde dag dat RVS hun advies publiceerde kwam ook het RIVM met de inventarisatie van aanvullende maatregelen om NPA te realiseren.

Preventie is en blijft hard nodig.

De lessen die we uit de huidige pandemie kunnen trekken, zullen het gezondheidsbeleid nog vele jaren beïnvloeden. En ook al valt een nieuwe virusuitbraak wellicht niet te voorkomen, we kunnen wel zorgen dat we beter voorbereid zijn. Gezondheid, gelijke kansen op gezondheid, leefstijl en leefomgeving zijn nauw met elkaar verweven. Voorkomen is en blijft nog steeds beter dan genezen.

We staan nu aan de vooravond van een nieuwe kabinetsperiode. Partijen brengen bij de informateur hun ideeën voor preventie onder de aandacht.

Zie bijvoorbeeld: <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/preventieakkoord-verbreden>

Opzet van het agendapunt

1. Introductie ZonMw
2. Inbreng per instituut:
 - a. **Wat ziet u als uitdagingen in de komende kabinetsperiode (wat langere termijn – ‘herstelfase’ na corona) op het gebied van preventie?**

Algemeen punt om in te brengen:

Is ook afhankelijk hoe VWS na het nieuwe Regeerakkoord bij de nieuwe bewindspersonen preventie en gezondheidsbevordering belegd (bij de toekomstige staatsecretaris of minister). Dit zal iets zeggen over het belang dat hier aan gehecht wordt.

5.1.2e niet om in te brengen maar voor jou ter info - dergelijke verdeling is al wel ter sprake geweest in **5.1.2e** van VWS namelijk preventie bij staatsecretaris neerleggen).

➤ Uitdaging op de lange termijn ziet het RIVM dat de ambities in het Nationale Preventie Akkoord (NPA) daadwerkelijk worden gehaald door inzet van VWS. Het NPA dateert uit 2018 met afspraken om roken, problematisch alcoholgebruik en overgewicht te beperken. Afgesproken is dat het RIVM ieder jaar verslag zal uitbrengen over de uitvoering van de gemaakte afspraken. Maar het RIVM schat in dat de ambities niet worden gehaald tenzij er extra maatregelen worden ingezet zoals:

- ongezonde producten duurder maken en gezonde producten goedkoper door belasting te heffen op dranken waar suiker in zit en BTW op de producten van de schijf van 5 af te schaffen;

- accijns op alcohol te verhogen, minimumeenheidsprijs voor alcohol in te voeren en kortingsacties voor alcohol te verbieden

Extra maatregelen om NPA te behalen is een politieke keuze. In de enquête van de Contourennota Toekomst van de Zorg werd door VWS niet gevraagd naar extra maatregelen (zoals hierboven genoemd) om NPA te realiseren. Geconcludeerd kan worden dat de ambities er zijn, maar deze zijn alleen realiseerbaar met aanvullende maatregelen **5.1.2e** is afhankelijk van de nieuwe Bewindspersoon om te besluiten deze inzet wel te plegen).

- Monitoring preventieakkoord voortgangsrapportage (over 2-3 weken) – leefstijlpreventie op roken, overgewicht en alcohol. Duidelijk mag zijn dat er door de Coronapandemie minder aandacht en minder inzet mogelijk was (vanuit VWS, gemeenten, GGDen) op de NPA ambities.

- Als uitdaging ziet het RIVM om de NPA ambities te realiseren het vertalen van maatregelen & beleid op lokaal niveau.

De regionale preventieakkoorden om gemeenten vanaf 2021 met een uitvoeringsbudget te ondersteunen. Gemeenten richten zich op gezonde leefstijl, persoonlijke gezondheidscheck en versterken van interventies. In opdracht van de VNG heeft het RIVM vanaf vorige jaar gekeken naar een aantal gemeenten. Uitgangspunten o.a. gezonde samenleving + akkoorden dienen te focussen op inwoners/wijken met een gezondheidsachterstanden.

Uitkomst van onderzoek wat gemeenten nodig hebben voor langere termijn: financiële middelen om blijvend in te zetten + blijvende aandacht van VWS.

Overall hoe lang zal het effect van Corona zal zijn is moeilijk in te schatten (moeilijk te meten) maar het RIVM kijkt wel terug.

b. Waar ligt de prioriteit voor het eigen instituut?

- **5.1.2e** je kan hier benoemen dat natuurlijk preventie veel breder is maar dat je in je inbreng focust op het NPA juist omdat binnen 2 weken de Voortgangsrapportage van het NPA 2020 gereed is en hier actuele conclusies uit te halen zijn.
- Het RIVM is opdracht gestuurd dus in wezen bepalen de opdrachten de prioriteit.
- Ter illustratie bij NPA heeft VWS bepaald dat de focus ligt op terugdringen van overgewicht, problematische alcoholgebruik en roken (onder jongeren en zwangere vrouwen). Maar bijvoorbeeld soft drugs/middelengebruik,
 - mentale gezondheid, voorkomen van nieuwe infectieziekten (zoönosen) is niet meegenomen in het NPA. RIVM ziet een belang en noodzaak om NPA breder in te steken, maar dat is voor de nieuwe regering.
- Daarnaast ligt de nadruk vanuit VWS op doorrekening als het gaat om NPA en kosten baten analyses. RIVM rekent door of we op koers liggen en wat kan je doen om bij te sturen onder meer of het een meerwaarde betreft voor de maatschappij.

Het RIVM werkt aan/monitort verschillende 'typen' van preventie:

- gecombineerde leefstijlinterventies (bewegen bevorderen gekoppeld aan diëten, gekoppeld aan gedragsverandering – hiervoor zijn de zorgverzekeraars , doorverwijzing van huisarts naar zorgaanbieder etc)
- **5.1.2e** hier kan je ook ZIN en de zorgverzekeraars noemend die bepaalde programma's in basispakket op hebben genomen
- infectieziekten (vaccinatie) bestrijding;
- mentaal bevinden zoals welzijn op recept (voorkomen dat het verergerd);
- daarnaast werkt het RIVM (samenwerking met ZonMw) aan het Gezond leven loket. Prioriteit om gezonde leefstijl te koppelen aan gezonde omgeving.

- Voortgangsrapportage van het NPA 2020 wordt over een paar weken gepubliceerd. Aantal hoofdlijnen:
 - De uitvoering van de afspraken van het NPA is inmiddels ruim twee jaar onderweg. In 2020 waren vrijwel alle afspraken in uitvoering en slechts een klein deel afgerond.
 - Omdat het voor een groot deel van de afspraken tijd kost voordat ze een mogelijk effect laten zien, kan de voortgang over 2019 en 2020 moeilijk gerelateerd worden aan de ontwikkeling van de leefstijl en het al dan niet behalen van de ambities in 2040.
 - De ambitie dat in 2040 minder dan 5% volwassen rokers heeft mogelijk behaald kon worden. De ambities voor overgewicht en problematisch alcoholgebruik werden met de huidige afspraken als niet haalbaar ingeschat. Nu blijkt dat bijna de helft van de doelstellingen voor 2020 (nog) niet behaald is.
 - **nog niet bekend wat de lange termijn effecten van de coronapandemie op de leefstijl van mensen zal zijn (wat bekijft in positieve of negatieve effecten op gewijzigde leefstijl ook na Corona).**

3. Reflectie/discussie (plenair):

4. **Wat is onze meerwaarde op het gebied van preventie in deze maatschappelijke opgave (in de 'herstelfase' na corona)?**

- Nog te publiceren Voortgangsrapportage van het NPA 2020:
Niet bekend wat de lange termijn effecten van de coronapandemie op de leefstijl van mensen zal zijn, maar meerwaarde van monitoren om na te gaan waar inzet op gepleegd moeten worden heel zinvol.
- Inventarisatie NLse Covid 19 onderzoeken van ZonMw, waarbij het RIVM o.a. onderzoek uitvoert naar consequenties van Covid m.b.t. de preventie zorg en brede maatschappelijke vraagstukken. De Gedragsunit levert rapportages op o.a. gericht op leefstijl en lichamelijke gezondheid.
 - Hoe ontwikkelt leefstijl zich gedurende de coronacrisis en welke patronen zien we bij kwetsbare groepen. Bijv. hoger opgeleiden zijn meer gaan bewegen tijdens Coronacrisis i.t.t. laaggeletterden¹. Het inzichtelijk maken van dergelijke patronen heeft nut en is onderdeel over het nadenken over de herstelfase.
- Verwijzing naar het briefadvies (maart 21) van de Planbureaus met input van het RIVM tot stand gekomen: *Een doorstart van de samenleving* (hieruit zijn punten te halen van het belang van preventie voor de samenleving en waarom dit te koppelen aan de lange termijn):
 - De coronacrisis grijpt op veel terreinen in en verscherpt bestaande kwetsbaarheden.
 - Een aantal maatschappelijke opgaven die al bestonden voor de huidige pandemie hebben aan urgentie gewonnen. Denk aan de tweedeling op de arbeidsmarkt, waar flexwerkers en zzp'ers altijd al relatief grote risico's op baan- en inkomensverlies liepen maar nu daadwerkelijk de grootste klappen krijgen.
 - Het risico bestaat dat via bestaande (beleids)lijnen losstaande herstelplannen ontwikkeld worden, die niet goed op elkaar aansluiten en

¹ Dit beantwoordt **niet de vraag onder 3 over meerwaarde preventie mbt herstelfase** maar handig om evt achter de hand te hebben:

- Minder sporten en bewegen tijdens de lock down (paar uitzonderingen zoals hoger opgeleid juist weer wat meer), BMI is nauwelijks toegenomen (in vergelijking tot voorgaande jaren) maar weinig nog bekendheid over invloed van Corona op eetgedrag, minder alcohol gebruik (met name jongeren), onder rokers zijn juist in verhouding meer gaan roken.
- Mentaal welbevinden (9^e rapportage) beweegt mee met het strenger worden dan wel versoepelen van maatregelen. Duidelijk was toename eenzaamheid en mentaal welbevinden onder jongeren en jongvolwassenen is de psychische gezondheid

elkaar ook niet versterken. (opm 5.1.2e dit geldt zeker voor preventie). Het beleid moet een samenhangend geheel zijn van: (hier dient preventie in meegenomen te worden):

- (1) virusbestrijding en schadebeperking;
- (2) aanpak van kwetsbaarheden die al langer aan de orde waren maar in crisistijd verdiepen en versterken en
- (3) een langetermijnperspectief op onze economie, samenleving en leefomgeving.
- de huidige focus op de urgente problemen in het hier en nu het risico meedraagt dat een aantal andere belangrijke maatschappelijke vraagstukken die bestonden vóór de pandemie, ondergesneeuwd raken. Denk de houdbaarheid van formele en informele zorg in de toekomst
- De pandemie heeft een aantal van deze bestaande kwetsbaarheden blootgelegd, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, in onze productiestructuur, in de zorg, in het onderwijs en in het gebruik van de openbare ruimte. Deze kwetsbaarheden hangen met elkaar samen, en bovendien is cumulatie van problemen bij kwetsbare groepen zichtbaar.